

I människans spår

Norrlands skog, malm och vattenkraft bidrog i hög grad till den svenska välfärden. Erik Holmstedt, frilansfotograf i Luleå, dokumenterar efterdyningarna av det stora samhällsbygget.

Till vardags sysslar Erik Holmstedt, 44, med reportage- och informationsfotografering. Vid sidan om har han de senaste 13 åren ägnat sig åt topografisk fotografering, det vill säga registrerande platsfotografering. Han arbetar med storformatskamera, 4x5 - tumskassetter, stativ och befintligt ljus.

-En fördel med att fotografera i Norrland är det fina ljuset på somrarna, det är också då jag tar det flesta bilderna. Samtidigt är vinterdagarna, då gryning raskt övergår till skymning fascinerande.

Den röda tråden för Erik Holmstedt är de skapelser som människan lämnat efter sig, verkliga och imaginära. Själva människorna däremot står tillbaka, de anas i bakgrunden.

Intresset för industri- och stadslandskapsbilder började egentligen som en längtan efter lugn och ro.

-Jag hade jobbat länge med reportage och fotograferat människor och skeenden. Jag kände ett behov av en annan typ av fotografering för att utvecklas, sökte mig till miljöer med stillastående motiv. Det var för min egen skull, det var lustfyllt och rogivande, en motpol till de snabba rycken.

I Norrbottens finns en lång tradition av dokumentär reportagefotografering i svart-vitt och Erik Holmstedt har ibland känt sig som en "ensamseglare".

Det var under tiden på Konstfackskolan i Stockholm, i början av 80-talet, som den typografiska fotograferingen tog fart för Eriks del. Då var också den typen av fotografering, som importerats från USA, i ropet. En del anammade till exempel stilen att fotografera en plats sedd ur de fyra väderstrecken.

-Det var en lantmåteribetonad fotografering som jag tycker var för matematisk och statisk. Motiven kom i andra hand medan platsen och tiden var viktig.

För Erik Holmstedt är motiven det väsentliga och när Norrbottens museum för två år sedan gick ut med förfrågan om en dokumentation av länet, såg han en chans att få jobba med den topografiska fotograferingen. Under ett år arbetade han halvtid med sitt projekt. Han övergick till negativ färgfilm och började kopiera själv.

Erik Holmstedt skildrar samhällsbygget och dess verkningar från 1950-talet, över 60-talet och in på 70-talet. Tiden präglades av framtidsoptimism och visioner och det byggdes kraftverksdammar, vårdcentraler och badhus, villor och shoppingcentra. I norr utvecklades infrastrukturen för exporten av malm, skog och stål. Norrbotten bidrog till stor del till den materiella välfärden i Sverige. Men samhället skapade också stora omställningar för den enskilda människan. Urbaniseringen ledde till omflyttningar.

-Det småskaliga fick stryka på foten. Med facit i hand kan vi se att det funnits oerhörda brister i samhällsbyggandet. Det gav jobb för dagen, vi var för lättköpta. Rent krasst har det lett till en utarmning av landsbygden.

Det är det avtryck som det industriella samhället lämnat efter sig, som Erik Holmstedt vill fånga. Men han vill inte bedriva någon skrämselfpropaganda eller vara övertydlig.

-Jag presenterar förutsättningarna för en tolkning. Varje enskild människa måste dra egna slutsatser.

För samtidigt som bilderna ibland beskriver djupa och fula sår i naturen, till synes omöjliga att reparera, finns hos Erik Holmstedt en fascination över industribyggandet.

- Det kan kännas häftigt att gå in på det stora stålverket och jag förfular inte motiven. En av Eriks stora förebilder är Walker Evans.

-Honom kan jag alltid luta mig emot och finna inspiration hos. Han levde på ett sätt i samma tidsanda som vi, med allt från uppbyggnaden av USA till depressionen. Han fångade atmosfären, också roheten och stillheten.

Ansel Adams bilder däremot tycker han är för naturromantiska.

-Jag föredrar bilder som inte väjer, utan går in i de konfliktmotiv som finns i industriell miljö.

För att inte museiprojektet skulle bli för stort och ohanterligt, begränsades det geografiskt. Erik Holmstedt utgick ifrån orten där han är född och uppvuxen - Malmberget - och följde tre leder ned till Luleå: Lule älv, Malmbanan och Europaväg 10. Det representerar produktion, kommunikation, energi, småbruk, fritid, handel och service. Det var inte svårt att välja bland motiven, Erik Holmstedt visste ungefär vad han sökte efter.

-Alla dessa malmtåg som rullade dygnet runt, som jag hört varje dag under min uppväxt. E 10, landsvägen, som jag kört så många gånger, representerar hur vi också levererat människor till andra delar av landet.

Förutom sökandet efter sina rötter, säger Erik Holmstedt att han har en inre drivkraft, en vilja att skapa.

-Man går ständigt och bär på någon slags ångest. Det är som en skorpa som man kliar på inom sig. Jag vill gärna göra något som betyder något.

Museiprojektet är avslutat men Erik Holmstedt fortsätter att fotografera människors spår i andra geografiska områden.

-Nu söker jag också motiv som är mer innehållsmässiga, men som fortfarande representerar min ursprungsidé. Jag har också börjat med panoreringar.

Det sistnämnda praktiserade han till exempel på stålverket SSAB i Luleå. I stället för att som traditionellt visa på stålverkets framsida, sökte han sig till en bakgård. Han hade kameran på ett och samma ställe och fotograferade ur fyra vinklar. Sedan gjorde han 160x125 cm stora kopior. De ställdes nyligen ut på Liljevalchs konsthall i Stockholm.

-När man stod framför bilderna kändes det som om man befann sig i bakgårdslandskapet, säger Erik Holmstedt.

Trots det vemodiga med samhällets utveckling, insikten om att resurserna inte är oändliga och att tillväxtkurvan var brytbar, vill inte Erik Holmstedt hålla med om att han har en nattsvart bild av historien och framtiden.

-Vi kommer igen, fast med en ny levnadsstil. Det blir en återgång till det småskaliga. Och det fotografiska arbetet skänker honom mycket mer än bara bilder.

-Det är ett forskningsarbete som ökar intresset för hur vi lever.

Förhoppningsvis väcks tankar om det även hos betraktaren av bilderna.

EVA CARLSSON